

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
МИНИСТРЛЕР КЕҢЕСІ БАСЛЫҒЫНЫҢ
ОРЫНБАСАРЫ

Б.Аймбетовқа

Халық билимлендириу министрлиги
(Р.Реймов)не

Денсаулықты сақлау министрлиги
(М.Қурбанов)не

Мәхәлле хәм шаңарақты қоллап-қууатлау
министрлиги (М.Ахмедова)не

Мәлимлеме хәм ғалаба коммуникациялар
басқармасы (А.Бекмуратов)на

Қарақалпақстан Телерадиокомпаниясы
(Н.Жаксымуратова)на

Қала хәм район хәкимликлерине

Белгиленген тәртіпте тийисли илажлар
көриуиңизди сорайман.

М.ЖУМАНОВ
19.07.2021 ж

№4/1058

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЖОҚАРҒЫ КЕҢЕСИ БАСЛЫҒЫНЫҢ
ОРЫНБАСАРЫ

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг
Ёшлар, маданият ва спорт масалалари
Қўмитаси

Мустақиллик майдони – 6, Тошкент шаҳри, 100078

2021 йил 16 июль

24-14/1776-сонли

Д.Қурбаниязовқа

М.Жумановқа

А.Давидов

Тийишли илжалтар керилиўин
таъминилеўди сорайман.

А.ДАВЛЕТОВ

№ 03/84

« 17 » Июль 2021-жыл.

Вазирлик ва идораларга
(руҳхат бўйича)

2021 йил 29 июль кунли Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг Ёшлар, маданият ва спорт масалалари қўмитаси ҳамда Ўзбекистон Республикасининг Гендер тенгликни таъминлаш бўйича комиссияси, Ўзбекистон Миллатлар Ташкилотининг Бошлар жамғурмаси (ЮНИСЕФ) қўмитида “Ҳар бир бола оилавий муҳитда тарбияланишини таъминлаш мақсадида Нонинституционаллаштириш миллий стратегиясини яратиш ва миллий қонун ҳужжатларини такомиллаштириш юзасидан билидирган фикр-мулоҳазалари ва таклифлари асосида Қўмита томонидан тавсиялар ишлаб чиқилиб, иловатга мувофиқ юборилимоқда.

Мазкур тавсиялар асосида амалга оширилган ишлар туғрисидаги маълумотларни иккинчи ой мўдлатида Қўмитага тақдим этишини тиз сўратади.

Илова: 7 барак.

Қўмита расми

Б. Сайфуллаев

Иккунчи: А.Абдухалилов
Тел: 71 238-29-77, 71 238-28-64
Эл. почта: senat10@exmail.uz

Вазирлик ва идоралар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги
2. Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги
3. Ўзбекистон Республикаси Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги
4. Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси, халқ депутатлари вилоятлар ва Тошкент шаҳар Кенашлари
5. Ўзбекистон Республикаси Президентини Администрацияси Хузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги
6. Ўзбекистон Миллий телеерадиокомпанияси
7. Электрон оммавий ахборот воситалари Миллий ассоциацияси

“Ҳар бир бола оилавий муҳитда тарбияланишини таъминлаш мақсадида ноинституционаллаштириш миллий стратегиясини ишлаб чиқишнинг долзарб масалалари” мавзусида ўтказилган халқаро конференция иштирокчилари томонидан қабул қилинган

ТА В С И Я Л А Р

2021 йил 29 июнь кўни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг Ёшлар, маданият ва спорт масалалари қўмитаси ҳамда Ўзбекистон Республикасининг Гендер тенгликни таъминлаш бўйича комиссияси томонидан Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Болалар жамғармаси (ЮНИСЕФ) қўмағида “Ҳар бир бола оилавий муҳитда тарбияланишини таъминлаш мақсадида ноинституционаллаштириш миллий стратегиясини ишлаб чиқишнинг долзарб масалалари” мавзусида халқаро конференция ўтказилди.

Унда сенаторлар ва Сенат хузуридаги ёшлар парламенти аъзолари, Олий Мажлисининг Бола ҳуқуқлари бўйича вакили, халқаро экспертлар, вазирлик ва идоралар, нодавлат ва ношаро ташкилотлар ҳамда оммавий ахборот воситалари вакиллари иштирок этди.

Конференцияда қайд этилганидек, мамлакатимизда етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, манфаатларини таъминлаш билан боғлиқ муносабатларни тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий база яратилган.

Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Етим болалар ва ота-онасининг қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни ижтимоий ҳимоя қилишни кучайтиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори асосида кенг қамровли ишлар олиб борилаётқа. Жумладан, 2019 йилдан бошлаб оила тарбияга олинган (патронат) ҳар бир бола учун тўланадиган нафақа миқдори 1,33 баробарга оширилган ҳамда кейинчалик инфляция ҳажмидан кам бўлмаган миқдорда ошириб борилиши белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг “Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига ота-оналар қарамоғидан маҳрум бўлган, “Меҳрибонлик” уйларида тарбияланган ёшларнинг жамиятга ижтимоий мослашувидаги долзарб масалалар юзасидан юборилган парламент сўрови натижалари ҳақида”ги қарорида чин етимлар, ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни “Меҳрибонлик” уйларида жойлаштириш энг сўнгги чора сифатида белгиланган, бундай болаларни оилалар тарбиясига бериш бирламчи вазифа эканлигига алоҳида эътибор қaratилган.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни жойлаштиришнинг муқобил шаклларини танлаш, оила институтини мустаҳкамлаш ҳамда ижтимоий етимликнинг олдини олиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори билан 2019-2023 йилларда “Меҳрибонлик уйлари”ни ноинституционаллаштириш

Дастури, Етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни оилага қабул қилаётган номзодларни (фуқароларни) танаши, кузатиб бориш ҳамда назорат қилиш тартиби тўғрисидаги низоом ҳамда тутинган ота-оналарни тайёрлаш тўғрисидаги низоом тасдиқланиб, бундай тоифадаги фуқаролар учун бепул ўқув курслари ташкил этилган.

2021 йил 1 январь ҳолатига кўра мамлакатда жами 71,6 минг нафар бола васийлик ва ҳомийлик органлари назоратида олинган, шундан васийликка берилган болалар 23,7 минг, ҳомийликка берилганлар 14,4 минг, оилага тарбияга берилганлар (патронат) 901, фарзандликка берилган болалар эса 32,5 минг нафарни ташкил этади.

"Меҳрибонлик" уйлари тарбияланувчиларининг сони 2 575 нафардан 1 878 нафарга (27 фоиз) камайган.

Амалга оширилган ишлар билан бир қаторда ҳал этилиши зарур бўлган муаммолар ҳам мавжуд.

Бугунги кунда етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни ижтимоий ҳимоялаш, ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлаш борасидаги муносабатларни тартибга солувчи яқлиг норматив-ҳуқуқий ҳужжат мавжуд эмас.

"Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида"ги Қонунда 30 дан ортиқ ҳаволаки нормалар бўлиб, туман ва шаҳар ҳокимликлари ҳузуридаги васийлик ва ҳомийлик бўйича комиссиялар фаолияти билан боғлиқ нормалар ушбу Қонунда ўз аксини топмаган ҳамда қонуности ҳужжатларидаги нормалар Қонун билан мувофиқлаштирилмаган.

Болалар ҳуқуқларини таъминлаш билан боғлиқ масалалар бир нечта мустақил давлат идоралари зиммасига юкланган. Бунинг натижасида идоралар ўз фаолиятида ушбу соҳага етарлича масъулият билан ёндашмапти.

Маҳаллий ҳокимликлар томонидан болаларни жойлаштиришнинг оилавий ҳамда бошқа муқобил шакллари жорий этиш талаб даражасида амалга оширилмапти.

Республика бўйича патронатга берилган 901 нафар боладан 600 нафари (67 фоиз) Бухоро вилояти ва Тошкент шаҳрига тўғри келмоқда. Бошқа ҳудудларда бу кўрсаткич паст даражада, ҳусусан, Қорақалпоғистон Республикаси, Қашқадарё ва Наманган вилоятларида патронатга умуман бола берилмаган.

Ҳозирда васийлик ва ҳомийлик органи томонидан фарзандликка олишни истовчи номзодларнинг рўйхатини шакллантириш ва навабгини юритиш шаффоф онлайн тизими асосида олиб борилаётгани номзодлар бевосита муассасаларга мурожаат этилишига сабаб бўлмоқда.

Фарзандликка олиш тартиби мураккаблиги сабабли тутинган ота-она бўлиш истидадаги шахслар йиллар давомида наваб кўтмоқда ва мазкур жараён турли муассасалардаги болаларни оилаларга

жойлаштиришга тўққинлик қилмоқда. Ҳусусан, бугунги кунда фарзандликка олиш истидада бўлган 4055 нафардан ортиқ шахслар навабга қўйилган. Биргина Тошкент шаҳридаги болалар уйида фарзандликка олувчи номзод сифатида 518 нафар шахс ҳисобга олинган бўлиб, тарбияланаётган болалар сони 64 нафарни ташкил этади.

Яратилган имкониятлар етарли бўлмаганлиги боис тарбия муассасаларидан ногиронлиги бор болаларни оилага тарбияга олиш (патронат) рағбатлантирилмасдан қолмоқда.

Жумладан, ногиронлиги бор бола оилага тарбияга олинганда (патронат) унга нафақа тўлашнинг алоҳида қондалари қонун ҳужжатларида назарда тутилмаган. Патронатга олинган соғлом ва ногирон болага нафақа бир хил миқдорда тўланади.

Бундан ташқари, ногиронлиги бор болалар оилага тарбияга олингандан сўнг уларнинг тутинган ота-оналарига тиббий-ижтимоий жиҳатдан қўмақлашиш механизмлари ҳам яратилмаган.

Қайд этилган муаммо ва камчиликларни бартараф этиш ҳамда ҳар бир бола оилавий муҳитда тарбияланишини таъминлаш мақсадида ҳалқаро конференция иштирокчилари томонидан қуйидаги тақлиф ва тавсиялар ишлаб чиқилди:

1. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг Ёшлар, маданият ва спорт масалалари қўмитасига:

Оиладан бошқа жойлаштириш муассасаларини ноинституционаллаштиришнинг ўзоқ муддатли миллий стратегиясини (кейинги ўринларда – ноинституционаллаштириш миллий стратегияси) ишлаб чиқиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг болалар ҳуқуқлари бўйича вакили, мутасадди вазирилик ва идоралар, Республика Болаларнинг ижтимоий мослашуви маркази, SOS Болалар маҳаллалари уюшмаси ва ЮНИСЕФнинг Ўзбекистондаги ваколатхонаси вакилларида иборат Республика идораларо ишчи груҳини тузиш ҳамда унинг фаолиятини мувофиқлаштириб бориш;

ноинституционаллаштириш миллий стратегиясини муайян ҳудудда синов тарикасида тўлиқ амалга оширишни таъминлаш мақсадида норматив-ҳуқуқий ҳужжат қабул қилиш ва инфосини қатъий назоратга олиш;

ҳудудлардаги васийлик ва ҳомийлик органларининг ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни жойлаштиришга оид фаолиятини ҳамда оилалар ва болаларга ижтимоий хизмат кўрсатувчи ташкилотлар фаолиятини ўрганиш;

ҳар йили тасдиқланадиган Давлат бюджет параметрларида чин етим болаларга уй-жойлар сотиб олиш учун ажратилган маблагларнинг мақсадли сарфланиши устидан парламент назоратини олиб бориш тавсия қилинади.

2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига:

етим ва ота-она қарамоғисиз қолган болалар масалалари билан шуғullanувчи муассасалар фаолиятини мувофиқлаштирувчи ва ягона сибсат олиб бoрyвчи апохида тyзилма тaшкил этиш масаласини кyриб чиқиш;

“Етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни ижтимоий ҳимоялаш тўғрисида”ги қонун лойиҳасини ишлаб чиқиш;

оғир ҳаётий вазиятта тушиб қолган болалар ва оилаларни қўллаб-қувватлаш хизматларининг сифатини янада яхшилаш ва турларини кўпайтириш, шу жумладан, ижтимоий ишчилар сонини ва салоҳиятини ошириш, ижтимоий фаолият кадрларининг ҳуқуқий мақомини, турли тизимларда ижтимоий иш амалиёти стандартларини (таълим, соғлиқни сақлаш, болаларни ҳимоя қилиш ва оиди суғдлов) белгилаш мақсадида “Ижтимоий иш тўғрисида”ги қонун лойиҳасини ишлаб чиқиш.

Болалар ҳуқуқларини таъминлаш, уларни ижтимоий ҳимоялаш нугат назоридан ички ва тaшқи мипрацияга оид қонун ҳужжатларини ота-она қарамоғидан маҳрум бўлиш даврида болала васийлик ва ҳомийлик тайинлаш мажбуриятини жорий этиш муддатлари юзасидан қайта кyриб чиқиш ва тегишли ўзгартиришлар киритиш;

болани фарзандликка олиш жараёнини оптималлаштириш, болани оиллага қабул қилиш муддатларини қисқартириш ҳамда ушбу тизимда коррупциявий омилларни бартараф этиш;

ёпиқ интернет типидати болалар муассасаларини оилаларга ва болаларга ижтимоий хизматлар кўрсатувчи маркаларга айлантйриш чораларини кyриш;

ёпиқ интернет типидати болалар муассасаларини ноинституционаллаштирилиши натижасида юзага келадиган моливий ресурсларни ва бошқа моддий манбаларни оилалар ва болаларни жамаот асосида қўллаб-қувватлаш хизматларига ва болаларни фарзандликка олган оилаларга қайта тақсимлаш;

етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болалар учун янги давлат муассасаларини тaшкил қилишни чеклаш;

етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни интернет муассасаларига бир йилгача жойлаштириш мобайнида уларни оилаларга жойлаштириш масаласини ҳал этиш;

болани тарбияга олган (патронат) оилаларни, айниқса нопиронлиги бўлган болаларни қабул қилган оилаларни қўллаб-қувватлашни кучайтириш ҳамда ушбу соҳада амалга оширилаётган ишларни тизимли равишда мониторинг қилиш;

ҳар йили тасдиқланадиган Давлат бюджети параметрларида чин етим болаларга уй-жойлар сотиб олиш учун маблагларни назарда

тутиш ҳамда мазкур уй-жойларни ўз эгасига етказилишида шаффоф механизм яратиш юзасидан янги тартиб ишлаб чиқиш;

нопиронлиги бўлган болалар оила тарбиясига олинганида бола учун нафақа миқдорини кўпайтириш масаласини ўрганиш тавсия этилади.

3. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигига:

оиладан бошқа жойлаштириш муассасаларини ноинституционаллаштириш, давлат тарбия муассасалари фаолиятини мақбуллаштириш соҳасидаги иглор хорижий тажрибаларни ўрганиб, тақлифлар тайёрлаш ва Сенатга тақдим этиш;

Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги билан биргаликда васийлик ва ҳомийлик органи ҳисобида турган етим ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болалар тўғрисида ягона электрон базани яратиш;

болани оиллага тарбияга (патронат), васийлик ёки ҳомийликка, фарзандликка олиш, Оилавий болалар уйининг тарбияловчи ота-онаси бўлиш истagini билдирган фуқаролар ҳақидаги ягона маълумотлар базасини яратиш;

болаларни фарзандликка олиш жараёнига ахборот технологияларини жорий этиш, бунда шахсга доир маълумотлар ошкор этилмаслигини таъминлаш;

фарзандликка ва оиллага тарбияга олишга оид талаблар, тартиб ва жараёнлар тўғрисида батафсил маълумотлар ва зарур тушунтиришларни тегишли веб-сайтга жойлаштириш тавсия қилинади.

4. Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигига:

жисмоний ёки руҳий ривожланишида нуқсони бўлган фарзандлари бор оилаларга жойлардаги оилавий поликлиннка, ихтисослаштирилган мактабгача таълим муассасалари шароитларида, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятида тиббий, тиббий-психологик, ёрдам кўрсатилишини кучайтириш;

нопиронлиги бор болаларни тарбияга олган оилаларни патронаж хизмати билан камраб олиш ва зарур тиббий-ижтимоий хизматлар кўрсатиш механизмини яратиш тавсия этилади.

5. Ўзбекистон Республикаси Маҳалла ва оилани қўллаб қувватлаш вазирлигига:

маҳаллий давлат ҳокимияти органлари раҳбарлари ҳамда болалар тақдирини ҳал этишда иштирок этувчи органлар вакиллари билан ноинституционаллаштириш дастурининг моҳиятини кенг тарғиб қилиш, ижтимоий етимлиқнинг олдини олишга қаратилган, оғир ҳаётий вазиятта тушиб қолган оилалар билан ишлашнинг кўзда тутувчи жиддий профилактик ишларни олиб бoриш тавсия қилинади.

6. Қорақалпоғистон Республикаси Жуқорғи Кенгеси, халқ депутатлари вилоятлар ва Тошкент шаҳар Кенгашларига туман (шаҳар) ҳокимларининг ҳамда васийлик ва ҳомийлик органлари мутасаддидларининг етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни жойлаштириш юзасидан олиб борган ишлари ҳақидаги ахборотларини ҳар чоракда эшитиб бориш тавсия этилади.

7. Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги, Ўзбекистон Миллий телерадиокомпанияси, Электрон оммавий ахборот воситалари Миллий ассоциациясига:

болаларни вояга еттунига қадар тарбиялаш ота-оналарнинг конституцион мажбурияти эканлиги, оила қадриятлари, қийин ҳаётий вазиятга тушиб қолган оилаларга ёрдам кўрсатишнинг зарурати ҳамда бундай ёрдам шаклларини ёритувчи ижтимоий рекламаларни яратиш ва тарқатиши;

болаларнинг оиладан бошқа турар жой муассасаларида яшашининг оқибатлари ҳамда ноинституционаллаштириш миллий стратегиясининг мақсадлари ҳақида туркум кўрсатувлар, эшиттиришлар тайёрлаш ва эфирга узатиш ҳамда Интернет жаҳон ахборот тармоғи ва ижтимоий тармоқларда кенг ёритиб бориш тавсия этилади.